

O ČEMU GOVORIM KADA GOVORIM O BIBLIOTEKAMA: ZAGOVARANJE, PROMOVISANJE, LOBIRANJE, Beograd, 13-15. decembar 2017.

WHAT I TALK ABOUT WHEN I TALK ABOUT LIBRARIES: ADVOCACY, PROMOTING AND LOBBYING, Belgrade, December 13–15, 2017

Narcisa Puljek-Bubrić, prof.

Bošnjački institut - Fondacija Adila Zulfikarpašića
narcisap@bosnjackiinstitut.ba

U Agendi 2030 UN¹ (Agenda Ujedinjenih nacija za održivi razvoj) biblioteke su predstavljene kao nosioci razvoja zajednica. Uloga biblioteka vidi se kroz omogućavanje pristupa izvorima informacija za poboljšanje života i standarda u smanjenju siromaštva, obezbjeđivanju zdravog života, razvijanju rodne ravnopravnosti, obezbjeđivanju inkluzivnosti i kvalitetnog obrazovanja, osnaživanju žena, podsticanju održivog ekonomskog rasta, smanjivanju nejednakosti, obezbjeđivanju pristupa pravosuđu, razvoju globalnog partnerstva te u drugim oblastima i aktivnostima razvoja zajednice.

Slijedeći smjernice spomenute Agende strategijskim planom održivog razvoja IFLA je razvila Međunarodni program zagovaranja (International Advocacy Programme – IAP²). Trenutno se pod ovim programom implementira 10 različitih međunarodnih projekata, a 72 zemlje su članice Programa. Programom zagovaranja IFLA nastoji uključiti biblioteke u rješavanje potreba zajednica, lokalnih, akademskih, školskih i drugih zajednica. Bibliotekarsko društvo Srbije dio je projekta *Unlocking the Potential of Libraries in South-East Europe through Regional Cooperation and Sustainable Development*, a Asocijacija BAM je korisnik ovog projekta zahvaljujući saradnji s Društvom.

Zagovaranje i lobiranje za biblioteke je tema koja bibliotečku struku u regionu intenzivno zaokuplja posljednjih 5 godina. Želeći istaknuti značaj i važnost ove teme, bibliotečka društva i udruženja u regionu ozbiljnije i aktivnije pristupaju ovom pitanju. Hrvatsko knjižničarsko društvo izradilo je *Strategiju zagovaranja knjižnica* te aktivno organizira stručna okupljanja o temi zagovaranja – poput okruglog

stola *Zagovaranje za knjižnice i knjižničarstvo*, koji je organiziran prije dvije godine. Također, Centar za stručno usavršavanje knjižničara pri Hrvatskom knjižničarskom društvu gotovo je brendiralo radionice *Javno zagovaranje I* i *Javno zagovaranje II*, koje vode Edita Bačić, bibliotečka savjetnica, i mr. sc. Davorka Pšenica, bibliotečka savjetnica, koje kroz ovu radionicu dodatno educiraju bibliotekare o načinima zagovaranja i razvijanjima kapaciteta bibliotečke struke na stručnim skupovima u zemlji i inostranstvu.

Tema zagovaranja, promocije i lobiranja biblioteka bila je i ovogodišnja tema konferencije Bibliotekarskog društva Srbije pod nazivom *O čemu govorim kada govorim o bibliotekama: zagovaranje, promovisanje, lobiranje*,³ koja se održala u Beogradu od 13. do 15. decembra 2017. godine.

Otkud pitanje zagovaranja biblioteka, tj. zašto zagovarati?

Posljednjih 20 godina biblioteke se suočavaju s brojnim izazovima novog doba, u prvom redu s informacijsko-komunikacijskim tehnologijama koje su bibliotekarstvo usmjerile u pravcu razvoja online informacijskih servisa, digitalizacije bibliotečkih zbirka, formiranja digitalnih zbirki i kolekcija, digitalnih biblioteka i digitalnih repozitorija. U tranzicijskom društvu u zemlji i regionu glavnu ulogu u razvoju lokalne zajednice imaju nevladine organizacije, koje kroz različite pozive Evropske unije zagovaraju i razvijaju aktuelna pitanja društva i zajednice, ravnopravnost, ljudska prava, prava nacionalnih manjina, prava osoba s invaliditetom, uključenost zajednice u sisteme odlučivanja i sl. U rješavanju spomenutih pitanja te potreba i zahtjeva lokalne zajednice bibli-

¹ <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

² <https://www.ifla.org/node/10092>

³ Fotografije i kraći opisi konferencije dostupni su na sljedećem linku: <http://bds.rs/wordpress/?p=2297>

oteke su jednim manjim dijelom uključene kroz projekte koje su organizirali i implementirali pojedinci bibliotekari ili pojedine biblioteke, ne na strategijskom nivou bibliotečkih udruženja, niti u skladu s predloženom Agendom ili strategijskim planom održivog razvoja koji donosi IFLA.

Zagovaranje je time tema koja postaje sve važnija, jer postavlja značajna pitanja za razvoj biblioteka i bibliotekarstva u budućnosti: *Šta nama znači biblioteka, tj. koje su koristiti za određenu ciljnu skupinu (lokalnu, akademsku i školsku zajednicu) od rada i djelovanja biblioteke? Je li nam biblioteka potrebna i kako nam je potrebna?* Uopće nije slučajno što upravo IFLA razvija program međunarodnog zagovaranja u eri komercijalizacije znanja i potrošačkog društva. Sve bitnija postaju pitanja postignutih rezultata, koliko smo čega proizveli u toku godine za određeni iznos te kakav smo uticaj imali na svoju ciljnu skupinu, jesmo li napravili promjenu i idemo li uopće u tom smjeru i sl. Zagovaranje je u tom smislu nastojanje biblioteka i bibliotečke struke da se u okviru svoje zajednice, svoje ciljne skupine, postave kao važni faktori razvoja društva, koji će raditi na izgradnji lokalne zajednice i donositi promjene. Zagovarati znači izboriti se za svoju struku, za svoj rad bibliotekara, te imati ravnopravnu ulogu u razvoju svoje zajednice, lokalne zajednice, univerziteta, škole, institucije i sl. Također, zagovarati znači izgraditi kapacitete struke, stručnih udruženja, biblioteka i kulturnih institucija da istaknu svoje kvalitete i mogućnosti te ih iskoriste za razvoj i unapređenje zajednice.

Konferencija *O čemu govorim kada govorim o bibliotekama: zagovaranje, promovisanje, lobiranje* trajala je tri dana, od srijede 12. decembra do petka 15. decembra 2017. godine. Na *pretkonferenciji* 13. decembra održana je radionica *Javno zagovaranje za biblioteke* spomenutih kolegica Edite Bačić s Pravnog fakulteta u Splitu i Davorke Pšenica iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice Zagreb. Radionica se prema dostupnim materijalima fokusirala na značaj stalnog stručnog usavršavanja bibliotekara, kako bi javnim djelovanjem promicali interese biblioteka i bibliotekarstva na lokalnoj i državnoj razini. Istaknuto je da bibliotekari moraju djelovati aktivistički i odgovorno u skladu sa svojom misijom i djelovanjem. Radionica je uputila bibliotekare na informiranje i detaljnije upoznavanje s pravnim sistemom te na dodatno osposobljavanje za medijsku komunikaciju. Zagovaranjem u javnosti i lobiranjem putem medija nastoje se nametnuti stavovi i uvjerenja zajednice, medija, ali i kako komunicirati s medijima ili s PR i marketing službama firmi i kor-

poracija od kojih tražimo sponzorstvo ili finansijsku podršku te kako da ih uvjerimo da kroz projekte prepoznaju svoj interes. Radionica o unapređivanju vještina javnog zagovaranja namijenjena je svim bibliotekarima te bi bila veoma korisna za stručnu bibliotečku zajednicu u Bosni i Hercegovini na budućoj konferenciji Asocijacije BAM.

Drugi dio *nekonferencija* bio je posvećen neformalnom razgovoru s mladim bibliotekarom, kolegom Mašom Mehmedovićem iz Bosne i Hercegovine, koji je snimio dokumentarni film *Pokret na narodnooslobodilačko bibliotekarstvo Bosne i Hercegovine*.

Drugi dan konferencije bio je posvećen godišnjoj skupštini Bibliotekarskog društva Srbije te izlaganjima pozvanih predavača iz Bosne i Hercegovine i inostranstva. Skupština je svečeno otvorena muzičkim programom gudačkog kvarteta studenata Muzičke akademije u Beogradu izvođenjem numera F. Mendelsona i S. Prokofjeva. Tokom svečane skupštine ukratko su predstavljani rezultati i aktivnosti članova društva, a posebno se istaknula uspješna međunarodna saradnja sa stručnim udruženjima iz regiona, između ostalog i s Asocijacijom BAM iz Bosne i Hercegovine. Skupština se održala uz svečano obilježavanje Dana bibliotekara i 70 godina od osnivanja Društva bibliotekara Srbije. Tokom skupštine uručene su nagrade najistaknutijim članovima društva. Prvu nagradu *Zapis* dobio je dr. Željko Vučković za razvoj bibliotečko-informacione djelatnosti i bibliotekarstva, drugu nagradu *Stojan Novaković* dobila je dr. Branka Dragosavac za originalno autorsko djelo na srpskom jeziku iz oblasti bibliotečko-informacione djelatnosti pod nazivom *Javne biblioteke u Srbiji od 1901. do 1918. godine* u 2016. godini, a treća nagrada *Najbolji bibliotekar* dodijeljena je Marini Nedić iz Biblioteke grada Beograda za značajne rezultate na unapređenju bibliotečko-informacione djelatnosti. Historijski razvoj i nastanak Društva ukratko je predstavila Svetlana Jančić, bivša direktorica Narodne biblioteke Srbije. Na kraju skupštine promovirani su časopis *Bibliotekar* (Br. 2.) i Zbornik radova s prošlogodišnje konferencije *Korisnici bibliotečkih usluga: istorijska perspektiva i savremene tendencije*. U *Bibliotekaru* je objavljen članak članica Asocijacije BAM Amre Rešidbegović i Biserke Sabljaković pod naslovom *Decenija poslanstva Asocijacije informacijskih stručnjaka – bibliotekara, arhivista i muzeologa u Bosni i Hercegovini*.

Nakon održane skupštine konferenciju je otvorila Karla Robin Hershey, stalna koordinatorica Uje-

dinjenih nacija u Srbiji. Stručni dio konferencije počeo je izlaganjem pozvane predavačice Loide Garcia Febo, buduće predsjednice Američke bibliotečke asocijacije (ALA – *American Library Association*), koja će ovu funkciju preuzeti u junu 2018. godine. U svom izlaganju pod nazivom *Samo zajedno: jačanje vještina zagovaranja u izazovnim vremenima* Loida je istaknula da ALA kroz svoje aktivnosti kontinuirano promovira biblioteke kao javne institucije te informacijsku pismenost, istaknuvši da je svaki bibliotekar zagovarač i da se bibliotekari moraju posmatrati i kao lideri u svojoj zajednici. U svom izlaganju Loida je predstavila iskustva ALA u zagovaranju. Zahvaljujući veoma dobro razvijenoj zagovaračkoj mreži biblioteka u SAD, biblioteke su uspjele da spriječe smanjenje budžetskih grantova za biblioteke u Arkansasu kroz proteste, društvene mreže, e-mailove i promotivne materijale. Koliko je zagovaranje veoma važna tema za bibliotekare u SAD govori i činjenica da je ALA osnovala i Ured za bibliotečko zagovaranje pod nazivom OLA (*Office for Library Advocacy*)⁴ koji nastoji da unaprijedi kapacitete biblioteka kroz treninge i dobro razvijenu i aktivnu mrežu bibliotekara te uspostavlja saradnju s visokim vladinim tijelima koja donose odluke o bibliotekarima i bibliotečkoj struci.

U svom izlaganju Loida je istaknula nekoliko različitih primjera zagovaranja ALA-e, ali i drugih bibliotečkih udruženja. ALA je formirala *National Library Legislative Day*⁵ koji se obilježava dva dana i okuplja preko 100 bibliotekara, povjerenika i korisnika biblioteke u Washingtonu u edukaciji i treninzima o načinima zagovaranja i upoznavanju s federalnim zakonodavstvom. Drugi dan učesnici se upoznaju s članovima Kongresa detaljnije ih informišući o potrebama biblioteka i uspostavljajući buduću saradnju.

Pri ALA djeluje i Washingtonski ured (*Washington Office*),⁶ koji je osnovan 1945. godine i predstavlja biblioteke na Capitol Hillu. Washingtonski ured radi na tome da biblioteke budu kontinuirano uključene u zakonodavni i politički proces donošenja odluka na način da informiše vladu o potrebama biblioteka i bibliotečke zajednice, da omogućava bibliotekama podršku s informacijama o vladinim akcijama i prijedlozima, razvija korelacije sa sličnim grupama i predstavnicima u Washingtonu

te razvija mreže koje će lobirati i zagovarati interese biblioteka.

ALA ima 11 odjeljenja:⁷ *American Association of School Libraries* (AASL), *Association for Library Collections and Technical Services* (ALCTS), *Association for Library Service to Children* (ALSC), *Association of College & Research Libraries* (ACRL), *Association of Specialized & Cooperative Library Agencies* (ASCLA), *Library & Information Technology Association* (LITA), *Library Leadership & Management Association* (LLAMA), *Public Library Association* (PLA), *Reference & User Services Association* (RUSA), *United for Libraries (Trustees, Friends, Foundations)* i *Young Adult Library Services Association* (YALSA). Sve spomenute mreže razvijaju aktivnosti u skladu sa svojom misijom, ali također zagovaraju zajedničke interese biblioteka.

Na kraju, Loida je istaknula druge primjere zagovaranja poput *ALA Choose Privacy Week* o osiguravanju online privatnosti, *We Need Diverse Books* za promoviranje literature za različite skupine LGBT zajednice, gender, ljude s invaliditetom i sl. te promoviranje biblioteka i informacijskih servisa španškog jezika kroz Asocijaciju REFORMA.

U drugom dijelu dana predstavljeni su radovi učesnika iz Srbije i inostranstva. Barbara Šlajhagen, izvršna direktorica Njemačkog društva bibliotekara, predstavila je načine zagovaranja u bibliotečkoj zajednici, istaknuvši posebno ono što je prisutno i u našoj struci u Bosni i Hercegovini, nedostatak inicijative zagovaranja i umrežavanja članova društva u ovu zajedničku inicijativu. Također, može se izdvojiti izlaganje Nikolae Konstantinesku iz Rumunije *Biblioteke: živa središta specijalista i kreativna podrška javnosti*. Izlaganje se baziralo na savremene potrebe tržišta rada, tj. vrste djelatnosti koje su najviše tražene u okviru bibliotekarstva, a to su poslovi programiranja, razvijanje arhitekture podataka, upravljanje metapodacima, semantičke web tehnologije, digitalno očuvanje, autorska prava i projekt menadžment. Iz izloženog je vidljivo koliko se bibliotekarstvo promijenilo u posljednjih 10 godina te koje su djelatnosti u fokusu i koje će i dalje biti u fokusu u skorijoj budućnosti.

Kolegica Tamara Butigan Vučaj u izlaganju je predstavila dosadašnje aktivnosti bibliotekara u Srbiji

⁴ <http://www.ala.org/aboutala/offices/ola> <https://www.ifla.org/node/10092>

⁵ <http://www.ala.org/advocacy/advleg/nlld>

⁶ <http://www.ala.org/aboutala/offices/wo>

⁷ <http://www.ala.org/aboutala/divs>

kada je riječ o zagovaranju prema Evropskoj zajednici. Formiran je nacionalni agregator za prikupljanje kulturnog naslijeđa za Europeanu. Također, agregator je i jedan vid zagovaranja biblioteka u Srbiji prema Evropskoj uniji. Kolege iz Hrvatske predstavili su aktivnosti i rad *Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kaliničkog kraja* te projekat *Bibliobiciklisti* koji okuplja bibliotekare bicikliste u zajedničkom biciklizmu od biblioteke do biblioteke, od mjesta do mjesta, a u pauzama se organiziraju edukacije i treninzi za korisnike biblioteka i za same bibliotekare.

Radni dio konferencije završio je obilaskom Muzeja knjige i putovanja – Adligat.⁸ Muzej je u privatnom vlasništvu, a njegov razvoj i djelovanje podržavaju intelektualci i kulturni radnici Srbije Darko Tanašković, Emir Kusturica i dr. Muzej sadrži legatate poznatih intelektualaca i ličnosti Srbije i njihove lične predmete s putovanja te tako postavka prati razvoj pisane riječi na prostoru Srbije i predstavlja neobične predmete koje su vlasnici donijeli s putovanja, poput knjige na štapićima od bambusa, knjige od riže, slonovog izmeta, knjige s listovima od tikovog drveta i druge zanimljivosti. Muzej također pruža priče o samim vlasnicima legata, njihovom životu i značaju za Srbiju. Muzej je smješten u privatnoj kući na dva sprata s brojnim sobama, koje imaju tajne ulaze i izlaze u policama. Sobe su ispunjene policama knjiga i predmetima. Kustosi oživljavaju muzej svojim pričama i veoma detaljno i entuzijastički opisuju izložene predmete i legatate.

Treći dan konferencije bio je posvećen izlaganjima kolega iz Srbije te prikazivanjem dokumentarnog filma kolega Maše Mehmedovića *Pokret na narod-*

nooslobodilačko bibliotekarstvo Bosne i Hercegovine. Posljednji dan konferencije bio je posvećen iskustvima bibliotekara iz Srbije, koji su govorili o izazovima zagovaranja, od pravnih i društvenih okvira, preko edukativnih radionica, korištenja javnog i medijskog prostora u funkciji zagovaranja, umjetnika kao zagovarača, do aktivizma bibliotekara i dr. Konferenciju su pratila posterska izlaganja kolega iz Srbije i Francuske kojima su se predstavile spomenute teme.

Idemo zagovarati

Zagovarati ustvari znači obezbijediti svoj prostor za djelovanje, nametnuti se vladajućim strukturama i ojačati kapacitete svoje stručne zajednice, organizacije, udruženja ili institucije. Konferencija je predstavila najvažniju ideju današnje uloge biblioteka i bibliotekara u Bosni i Hercegovini i u regionu. Da bismo obezbijedili svoje postojanje, a i postojanje biblioteka, neophodno je da u prvom redu ojačamo unutrašnje kapacitete, da kontinuirano radimo na educiranju bibliotekara o načinima zagovaranja, ali i drugim temama, kako bismo na taj način stvorili snažniju stručnu zajednicu koja će biti u mogućnosti da se suoči s predstojećim i postojećim izazovima prema našoj struci. Nakon jačanja organizacijskih i strukovnih kapaciteta bibliotekari će biti snažniji u lobiranju, promoviranju svojih aktivnosti, ali i aktivniji i ravnopravni s drugim vladinim i nevladinim tijelima u razvoju i unapređenju svoje zajednice.

⁸ <http://www.adligat.rs/index.php/muzeji/muzej-knjige-i-putovanja>